

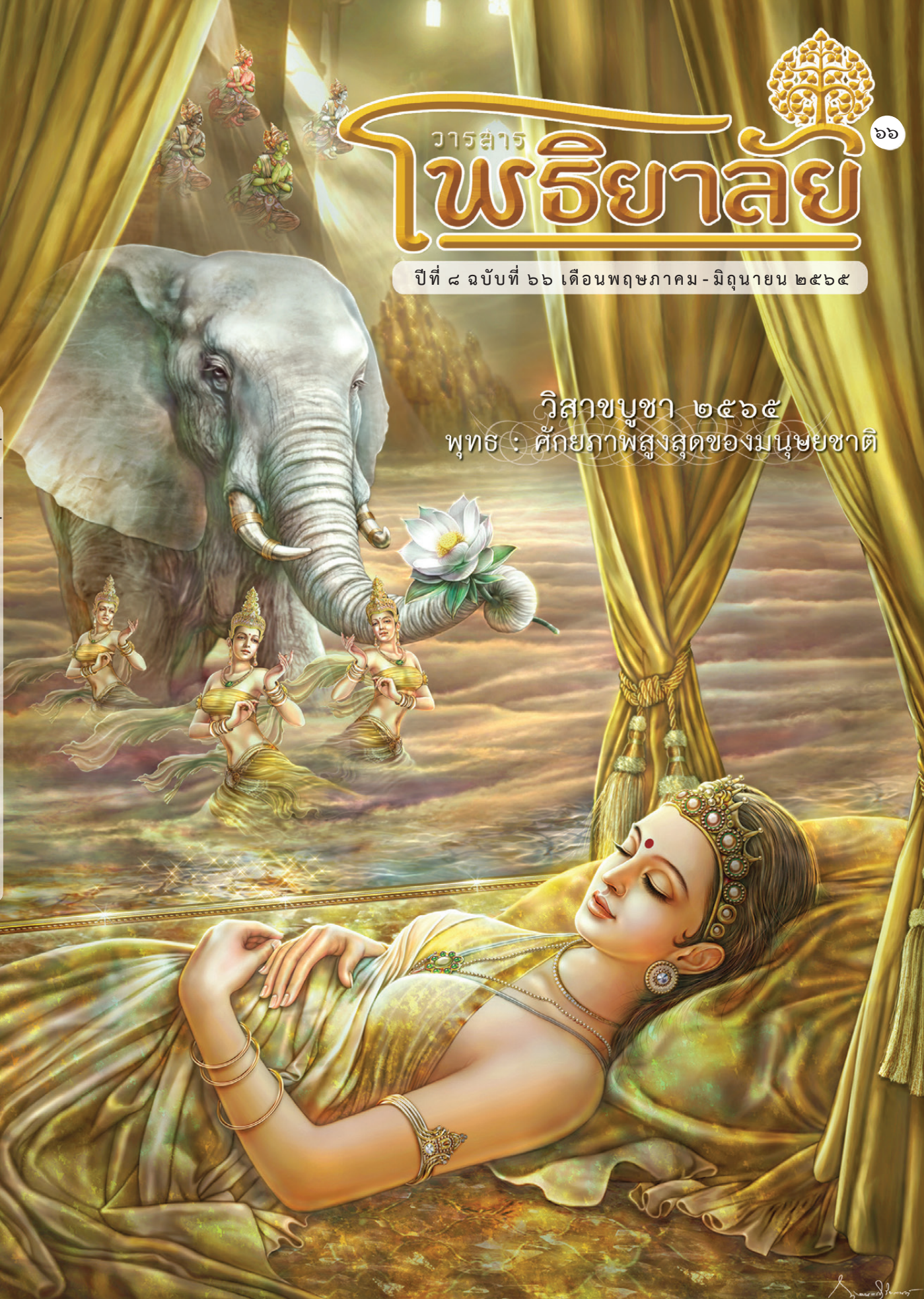

วารสาร โพธิยาลัย

ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๖๖ เดือนพฤษภาคม - มิถุนายน ๒๕๖๕

วิชาขบูกา ๒๕๖๕

พุทธ : ศักยภาพสูงสุดของมนุษยชาติ

สมณศาสน์ ระหว่างไทยกับศรีลังกา สมัยรัตนโกสินทร์ ๑

วิเทศทัยย์

“สมณศาสน์” ในที่นี้หมายถึง บันทึกข้อความหรือเนื้อหาเกี่ยวกับการพระศาสนา ทั้งในแง่ส่วนบุคคลและภาพรวมของพระศาสนา บางทีเรียกว่า สมณสันเทศหรือสาสนบรรณ แต่คนไทยส่วนใหญ่จะคุ้นเคยกับคำว่า “ลิขิต” หมายถึง จดหมายโต้ตอบระหว่างพระสงฆ์กับพระสงฆ์หรือพระสงฆ์กับฆราวาส สมณศาสน์ในที่นี้มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ลิขิต” และที่พิเศษมากกว่าคือเป็นการเขียนโต้ตอบระหว่างพระสงฆ์ไทยกับพระสงฆ์ศรีลังกา

แม้หลักฐานทางประวัติศาสตร์จะระบุว่า มีการติดต่อสื่อสารด้วยสมณศาสน์ระหว่างไทยกับศรีลังกาตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย แต่ตรงนี้ยกไว้ก่อนเพราะเห็นว่าหลักฐานบันทึกไว้แล้ว ผู้สนใจสามารถสืบค้นหาอ่านได้ โดยเฉพาะผลงานของสมเด็จพระบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ หรือเป็นที่รู้จักของนักวิชาการชาวต่างประเทศว่า Prince Damrong Rajanubhab

สมณศาสน์ที่เราจะพูดถึงกันคราวนี้ ผู้เขียนคัดเลือกเฉพาะสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นเท่านั้น ซึ่งมีเรื่องราวน่าสนใจไม่น้อย และหลักฐานที่บันทึกไว้ในสมณศาสน์ที่เขียนโต้ตอบกันทั้งไทยและ

ศรีลังกามีมากกว่า ๓๐ ฉบับ เนื้อหาเน้นกล่าวถึงการพระศาสนา คติความเชื่อ การเมือง และมุมมองข้อธรรมวินัยที่แตกต่างระหว่างไทยและศรีลังกา รวมถึงเรื่องเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยที่เราไม่เคยรู้มาก่อนก็ซ่อนอยู่ข้างใน

บอกไว้แต่เบื้องต้นว่า ผู้เขียนจะกล่าวถึงตามหลักฐานความเป็นจริง ไม่ใส่สติไซ้ให้เกิดความเสียหาย ไม่เอียงเข้าข้างฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด เพราะต้องการให้ผู้อ่านเข้าถึงหลักฐานตามจริง ส่วนใครจะเชื่อหรือปฏิเสธก็เป็นเรื่องสิทธิส่วนบุคคล หลักฐานดังกล่าวมีบันทึกไว้ทั้งภาษาไทย ภาษาสิงหล ภาษาบาลี และภาษาอังกฤษ ผู้อ่านถนัดภาษาไหนก็อ่านภาษานั้น

จุดเริ่มต้นของสมณศาสน์เกิดขึ้นจากพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ เนื่องจากว่าสมัยนั้นมีพระสงฆ์ชาวศรีลังกาเดินทางมายังกรุงรัตนโกสินทร์หลายรูป ดังปรากฏความในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๒ ว่า

“เมื่อปีมเสง เอกศก จุลศักราช ๑๑๗๑ พ.ศ. ๒๓๕๒ แต่ในปลายรัชกาลที่ ๑ มีพระภิกษุชาวลังกาชื่อ พระวไลตริกษุรูป ๑ กับสามเณร ๒ รูป

เข้ามาจากเมืองนครศรีธรรมราชมาถึงกรุงเทพฯ โปรตให้วลิตกรภิกษุกับสามเณรชื่อรัตนपालะ ไปอยู่ในสำนักสมเด็จพระสังฆราช ณ วัดมหาธาตุ สามเณรอีกรูป ๑ ชื่อ หิชาเย ให้ไปอยู่ในสำนักสมเด็จพระวันรัตน์ วัดพระเชตุพน ต่อมาในรัชกาลที่ ๒ สามเณรลังกาทัง ๒ รูป ขออุปสมบทเป็นพระภิกษุสยามวงศ์ เพราะถือว่าเป็นวงศ์เดียวกับพระสงฆ์ในลังกาทวีป ซึ่งได้รับอุปสมบทแต่พระอุบาลีที่ออกไปในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าบรมโกษฐ์ครั้งกรุงเก่า จึงโปรดให้สามเณรทั้ง ๒ นี้ เป็นนาคหลวงบวชในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม แลพระราชทานนิตยภัตโรไตรปีสี่บมา ครั้นมาถึงปีรกา เบญจศก จุลศักราช ๑๑๗๕ พ.ศ. ๒๓๕๖ มีพระลังกาเข้ามาถึงกรุงเทพฯ อีกรูป ๑ ชื่อ พระสาสนวงศ์ อ้างว่าพระมหาสังฆนายกในลังกาทวีปให้เชิญพระบรมสารีริกธาตุเข้ามาถวายแด่สมเด็จพระเจ้ากรุงศรีอยุธยา แต่ไม่มีสมณสาสนหรือสำคัญอันใดมา ครั้นได้ถามถึงการพระสาสนในลังกาทวีป พระสาสนวงศ์ก็ให้การเลื่อนเป็นอื่นไปต่างๆ ซ้ำมาเกิดรังเกียจไม่ปรองดองกันกับพระลังกาที่เข้ามาอยู่แต่ก่อน วัตรปฏิบัติก็ไม่น่าเลื่อมใสด้วยกันทั้ง ๒ รูป จึงเปนเหตุให้ทรงแคลงพระราชหฤทัยว่า จะมีใช้พระที่ได้รับอุปสมบทมาแต่ลังกาทวีป ทรงพระราชดำริหว่า พระสงฆ์ในลังกาทวีปก็เปนสมณวงศ์อันเดียวกันกับพระสงฆ์ในสยามประเทศ เคยมีสมณไมตรีต่อกันมาแต่ครั้งกรุงเก่า แต่เร็ดร้างมาเสียเพราะเกิดเหตุศึกสงคราม ไม่ได้ไปมาหาสู่ถึงกันช้านาน บัดนี้กรุงสยามก็ได้ประดิษฐานพระนครรัตนโกสินทรเปนราชธานี มีอิศรมั่นคงแล้ว แลได้ข่าวว่าลังกาทวีปเสียแก่อังกฤษ การพระสาสนาแลสาสนวงศ์ในลังกาทวีปจะเปนอย่างไร ควรจะสืบสวนให้ทราบความจริงไว้” นี้คือสำนวนโบราณตาม

พระราชพงศาวดาร

สรุปความได้ว่า ตอนปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระสงฆ์สามเณรชาวศรีลังกาเดินทางมายังกรุงเทพมหานครสองกลุ่ม จากการสนทนาปราศรัยไม่สามารถยึดได้ว่า วัตรปฏิบัติพระสงฆ์ศรีลังกาเป็นอย่างไร? การพระศาสนาในศรีลังกาเป็นอย่างไร? ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทรงพระดำริว่า เดิมนั้นไทยและศรีลังกามีปฏิสัมพันธ์ทางศาสนาอันและกันเป็นอย่างดี จึงมีพระราชประสงค์จะส่งพระสมณทูตไทยไปศรีลังกา เพื่อสืบข่าวคราวพระศาสนาของศรีลังกาว่าเป็นอย่างไรบ้าง ยิ่งทรงทราบข่าวว่าเกาะลังกาดกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ ยิ่งต้องการทราบความเป็นไปยิ่งขึ้น

หากสังเกตพฤติกรรมของพระสงฆ์ศรีลังกาในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ จะเห็นว่ามีการขัดแย้งกัน แม้จะเป็นชาวสิงหลด้วยกัน และเดินทางมาด้วยกันก็จริง แต่ครั้นถึงกรุงเทพมหานครแล้วกลับไม่ประสงค์จะพักด้วยกัน แม้พระเจ้าแผ่นดินไทยจะถวายความอุปถัมภ์เป็นอย่างดีก็ตาม นอกจากนั้น พระสิงหลก็กล้าที่จะโกหกกษัตริย์ไทย ด้วยอ้างว่าเป็นตัวแทนของพระสังฆราชฝ่ายศรีลังกา

พฤติกรรมเช่นนี้จะพบอีกหลายแห่ง อย่าเพิ่งถอยศรัทธา !!!

ถามว่า ก่อนหน้านั้นเหตุใดกษัตริย์จึงไม่ประสงค์ทราบข่าวการพระศาสนาในศรีลังกา

ตอบว่า ไม่มีหลักฐานอ้างอิง

แต่ถ้าจะให้วิเคราะห์ก็ตอบว่า มีการติดต่อบรรู้ข่าวคราวการพระศาสนาบ้างแล้ว แต่ไม่เป็นทางการ เพราะสมัยนั้นไทยได้ส่งเรือกำปั่นไปค้าขายช้างถึงเมืองมุมไบประเทศอินเดีย

และขากลับมักแวะพักซื้อสินค้าจำเป็นที่ท่าเรือ เมืองโคลัมโบของศรีลังกา จึงปรากฏหลักฐานว่า “ลังกาทวีปเสียแก่อังกฤษแล้ว”

อีกประการหนึ่ง ไทยต้องทำสงครามกับพม่า เพื่อนบ้านหลายทศวรรษ กว่าพม่าจะอ่อนแอ ถอยห่างจากราชอาณาจักรสยามก็กินเวลาหลายสิบปี ระยะเวลาอันนั้นจึงเป็นช่วงของการสร้างบ้านแปลงเมืองให้เป็นปึกแผ่นมั่นคง ด้วยเหตุผลสองประการดังกล่าว การปฏิสัมพันธ์ทางศานนา กับศรีลังกาจึงทิ้งช่วงขาดหายไป

ใครเห็นว่ามีเหตุผลมากกว่านี้ก็แจ้งเพื่อทราบด้วย

ตรงนี้ขอแทรกเหตุการณ์ทางศรีลังกาเพื่อเทียบกับฝ่ายไทย

หลักฐานระบุว่า คล้อยหลังจากการประดิษฐานพระศาสนาของพระอุบาลีมหาเถระ และพระอรियมนีมหาเถระแล้ว การเมืองของศรีลังกาก็นับถอยหลังเข้าสู่ความแตกแยก ล่มสลาย สมัยนั้น เกาะลังกาแบ่งเขตปกครองเป็น ๒ ส่วน หนึ่งในนั้นเป็นบริเวณเทือกเขาตอนกลางของประเทศ ปกครองโดยกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดี เป็นรัฐอิสระไม่ขึ้นตรงต่อใคร อีกหนึ่งนั้นเป็นบริเวณหัวเมืองชายทะเลรอบเกาะลังกา ปกครองโดยอังกฤษเจ้าอาณานิคมตะวันตก

แต่ไหนแต่ไรมาอังกฤษพยายามยึดครองอาณาจักรแคนดี เพื่อต้องการรวมหัวเมืองน้อยใหญ่ภายในเกาะลังกาให้เป็นหนึ่งเดียว แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จสูญเสียทหารหาญไปมากต่อมาก เพราะกษัตริย์ พระสงฆ์ และชาวสิงหลสามัคคีเป็นหนึ่งเดียว โดยยึดเอาพระพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ต่อมาภายหลังปรากฏว่า กษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีประพฤติดัวเสียหาย ไม่ดำรงตนในทศพิธราชธรรม ไม่สนใจการพระศาสนา ลด

๒๒๖.

1. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	1-7
2. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	8-14
3. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	15-19
4. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	20-21
5. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	22-24
6. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	25-28
7. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	29-34
8. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	35-38
9. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	39-49
10. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	50-58
11. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	59-64
12. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	67
13. ฆราวาสธรรมะของชาวลังกา	70

ความอุปถัมภ์แก่พระสงฆ์ เบียดเบียนชาวเมือง ลุ่มหลงมัวเมาพระมเหสีและนางสนม ว่ากันว่า พระองค์ต้องการย้ายวัดมัลวัตตมหาวิหารซึ่งเป็นวัดเก่าแก่คู่บ้านคู่เมือง เพื่อต้องการสร้างพระราชอุทยานสวนหลวงให้แก่พระมเหสีและพระสนม ยิ่งกว่านั้น พระองค์ชอบหาเรื่องใส่ความขุนนางและคหบดี เพื่อยึดทรัพย์สินเป็นของหลวง เวลาเสวยน้ำจันทน์มักออกกว่าราชการ ฯลฯ

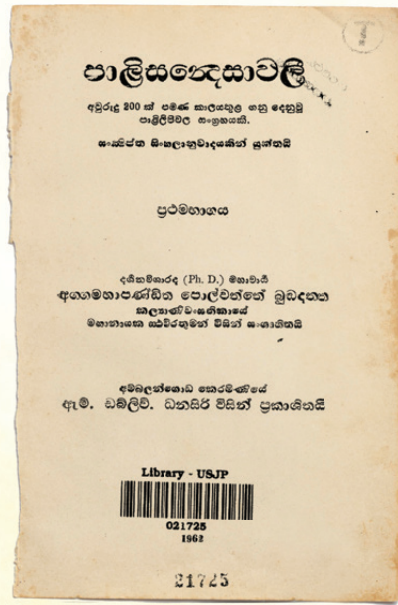
ด้วยเหตุดังกล่าว พระสงฆ์และขุนนางชาวสิงหลจึงพร้อมใจกันเปิดประตูเมืองให้อังกฤษเข้ายึดครองอาณาจักรแคนดีแบบให้เปล่า จากนั้นอังกฤษให้จับกษัตริย์แห่งอาณาจักรแคนดีส่งไปควบคุมตัวที่ประเทศอินเดียตอนใต้และสวรรคตที่นั่น เบื้องต้นนั้นอังกฤษเสแสร้งแสดงเลศว่าไม่ต้องการปกครองอาณาจักรแคนดี จึงมอบหมายให้ตัวแทนและขุนนางชาวสิงหลช่วยกันทำหน้าที่ปกครอง แต่มีอังกฤษทำหน้าที่เป็นเสมือนพี่เลี้ยง ประเพณีวัฒนธรรมทุกสิ่งอย่างไม่แตะต้องเปลี่ยนแปลง แม้คณะสงฆ์ก็ถวายเป็นความอุปถัมภ์

คล้ายกับพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์
รัชกาลที่ ๒ กล่าวคือ แยกเหตุการณ์สำคัญเป็น
เรื่องๆ ผู้อ่านสามารถเลือกอ่านเรื่องที่ชอบได้ตาม
อัธยาศัย เล่มนี้กล่าวถึงสมณศาสน์มากกว่าเล่ม
ก่อน เพราะสมัยนี้มีการส่งพระสมณทูตไทยไป
ศรีลังกาถึง ๒ ครั้ง ผลจากการส่งพระสมณทูตไป
นั่นเอง เป็นเหตุให้พระสงฆ์ศรีลังกาส่งสมณศาสน์
มาถวายกษัตริย์และพระสงฆ์ไทยเป็นจำนวนมาก

เล่มต่อมาชื่อว่า **เรื่องประดิษฐานพระสงฆ์
สยามวงศ์ในลังกาทวีป** พระนิพนธ์ของสมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
เนื้อหาหนังสือกล่าวถึงประวัติศาสตร์ศรีลังกา
ตั้งแต่ยุคดั้งเดิม และอธิบายถึงสาเหตุความ
เสื่อมโทรมของพระพุทธศาสนาบนเกาะลังกา จน
เป็นเหตุให้ส่งราชทูตมาทูลขอพระสงฆ์ไทยสมัย
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศแห่งกรุงศรีอยุธยา
ตอนปลาย ตอนท้ายของหนังสือได้บันทึกสมณ
ศาสน์บางฉบับที่ฝ่ายไทยและศรีลังกาเขียน
ตอบโต้กัน มีประเด็นสำคัญมากมายชวนติดตาม

ถัดมาเป็นประชุมพระราชานิพนธ์ภาษาบาลี
ในรัชกาลที่ ๔ เนื้อหาบรรจุด้วยพระราชนิพนธ์
ภาษาบาลี ดังเช่น คำโคลงเรื่องพระราชประวัติ
ระยะทางเสด็จประพาสเมืองเหนือ จดหมาย
เหตุการณ์ปฏิบัติชอบไม่ชอบ ตำนานพระแก้ว
มรกต ตำนานพระสยาม พระราชพงศาวดารกรุง
รัตนโกสินทร์สังเขป ฯลฯ ยังมีพระสมณศาสน์ที่
เขียนตอบโต้พระสงฆ์ศรีลังกาสมัยดำรงสมณเพศ
เป็นพระวชิรญาณเถระด้วย จำนวน ๘ ฉบับ ผู้อ่าน
ที่ประสงค์อ่านประวัติความเป็นมาของคณะสงฆ์
ธรรมยุติกนิกายต้นฉบับ หาอ่านได้ในหนังสือเล่มนี้

สุดท้ายเป็นหนังสือภาษาสิงหลชื่อว่า ปาลีสัน
เทศาวลี เป็นผลงานของพระพุทธรทัตเถระชาว
ศรีลังกา ท่านได้รวบรวมสมณศาสน์ที่พระสงฆ์

ไทยและพระสงฆ์ศรีลังกาเขียนตอบโต้กันสมัย
รัตนโกสินทร์ เนื้อหาเป็นภาษาบาลีอักษรสิงหล
ยังไม่มีกรอทดแปลเป็นภาษาไทย จำนวนทั้งสิ้น
๓๐ ฉบับ ประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้คือการระบุ
ตัวตนของพระเถระชาวศรีลังกาที่ส่งสมณศาสน์
ติดต่อกับไทย เนื่องจากฝ่ายไทยระบุชื่อไม่ชัดเจน
บางครั้งสะกดผิดยากต่อความเข้าใจว่าเป็น
พระสงฆ์สังกัดนิกายใด หรือพำนักอยู่วัดไหน แต่
ครั้งเทียบเคียงกับหนังสือเล่มนี้แล้วก็กระจ่าง
ชัดเจน

สรุปแบบง่ายๆ คือ หากผู้อ่านยังไม่ทราบ
เบื้องหลังของการเขียนสมณศาสน์ระหว่างไทย
และศรีลังกา ผู้เขียนแนะนำให้อ่านบททวน
สักสองสามรอบ แต่หากยังสับสนงุนงงสงสัย ก็
แนะนำให้หาหนังสือดังกล่าวเบื้องต้นมาอ่านดู
สักรอบสองรอบ แต่หากยังไม่เข้าใจแนะนำว่า
เตรียมเปิดใจให้กว้าง เพราะข้อมูลที่ผู้เขียนจะ
นำเสนอ นั้น เป็นหลักฐานใหม่ที่ไม่เคยรับรู้มาก่อน
มีทั้งเรื่องตื่นเต้นน่ายินดี มีทั้งเศร้าใจกับสิ่งที่เกิด
ขึ้นภายในคณะสงฆ์และการพระศาสนา (ฉบับ
หน้ามาว่ากันต่อ) พ